

Breng je initiatief tot bloei

NUTTIGE KENNIS EN INZICHTEN
VOOR GROENE BURGERINITIATIEVEN

Praktische info
in 5 thema's

Ontdek andere
initiatieven

Geluiden uit
het veld

tweede
natuur

Van geplande randweg naar...

Vijf vogelsoorten zijn nu nieuw in het gebied. En de grote ratelaar; met z'n gele bloemen vroeger typisch voor agrarische gebieden in Brabant, is opgedoken. Dit is de Dommelbimd, een natuurgebied met beemden en graasweiden aan de rand van Boxtel. Een paar jaar geleden nog een vergeten weiland van een boer. Totdat drie bewoners besloten er iets van te maken.

Het begon met een krantenadvertentie: 'Landbouwgrond te koop'. Hier waren ooit een rondweg en een parkeergarage ingetekend. Maar de eigenaar wilde de grond eerder nooit verkopen. Tijdens de jaarlijkse vuilopruimdag van de buurtvereniging spreken Sylvia van Gulik en Toine Cooijmans over de advertentie. "We hadden geen zin in actievoeren tégen een plan. We wilden strijden vóór iets", zegt Sylvia. Een wild idee was geboren: "We kopen de grond aan en maken er een natuurgebied van." Dan moet er wel binnen tien dagen een bod liggen. Zo'n kwart miljoen, wordt geschat. Ze willen tijd winnen met voorfinanciering. Het Brabants Landschap biedt uitkomst. Dat mag geen gebieden aankopen die niet tot het Nationaal Natuurnetwerk behoren, maar voorfinancieren wil het wel. Op voorwaarde dat ze binnen anderhalf jaar terugbetalen. Anders gaat de Dommelbimd opnieuw de verkoop in.

Voor nu is het gebied gered. Mede dankzij geldproblemen van de gemeente en desinteresse van projectontwikkelaars. Toine: "Anders ben je kansloos." De aankoop zorgt voor een slapeloze nacht. Sylvia: "Het idee: nu moet het gebeuren." Ondertussen is ook huisarts Joost van Liebergen, naaste buur van het gebied, lid van het team. Het drietal besluit certificaten uit te reiken aan iedereen die duizend euro doneert. Zo ontstaat tegelijk draagvlak. Met tien donateurs van honderd euro krijg je een groeps-certificaat.

Het initiatief wordt bekend dankzij mediabelangstelling, presentaties op jaarvergaderingen, een open dag en excursies door het gebied. Donateurs melden zich. Tot ver buiten Boxtel. Toine: "Mensen zeiden: 'Hiervan weten we zeker dat elke euro in het gebied gaat, niet naar een kantoor of een organisatie.'" Vrijwilligers planten fruitbomen of bouwen een bruggetje. Certificaathouders krijgen op het oogstfeest een zak appels mee.

Draagvlak verbreedt zich. Geld komt uit certificaten, giften, via een kunstproject en van het Prins Bernhard Cultuurfonds, dat een veel groter bedrag toekent dan was gevraagd.

Maar nu de inrichting? Tijdens de open dag mogen bezoekers reageren op een schets voor het gebied, wat neerkomt op het versterken van het oorspronkelijke cultuurlandschap. Iedereen reageert enthousiast, maar sloop van het oude schuurtje mag niet. Dat wordt samen met middelbare scholieren opgeknapt tot opslagruimte, schuilplek en educatielokaal.

Nu is de Dommelbimd een schoolvoorbeeld voor andere burgerinitiatieven. En een mooi gebied. "Als ik er rondloop, ben ik vervuld van trots. Ik vind er rust en geniet", vertelt Sylvia. "Maar ook ongeloof", vult Toine aan. "Twintig jaar geleden stapte ik al over het prikkeldraad om de ijsvogel te zien, en nu is deze natuur er."

Joost van Liebergen (links), Sylvia van Gulik en Toine Cooijmans richtten twee jaar geleden een stichting op om de Dommelbimd te behouden als natuurgebied en zamelden geld in om het gebied aan te kopen.

Joost van Liebergen overleed op 19 augustus als gevolg van de spierziekte ALS. Ondanks zijn ziekte bleef Joost zich tot het laatste moment inzetten voor de Dommelbimd.

FOTO: HENK VAN WEERT

BELEID

Overheid en burgers samen aan de slag

Het is een algemeen belang dat er meer natuur komt, ook buiten beschermde natuurgebieden. Dat kan en moet de overheid niet alleen doen. Daarom ondersteunen de provincies en het Rijk burgerinitiatieven. Dan moeten zij wel weten hoe ze dat effectief kunnen doen, want dit deel van het natuurbeleid is een iets andere tak van sport dan bijvoorbeeld de natuurwetgeving en het natuurnetwerk.

Ruwweg twintig procent van het Nederlands grondgebied is beschermde natuur. Maar in de overige 80 procent (steden, landbouwgrond, bedrijventerreinen, infrastructuur) is er ook natuur of mag natuur komen. Hier is er niet alleen noodzaak om de natuur te verbeteren, er liggen ook goede kansen. Maatschappelijke initiatieven worden steeds belangrijker om meer natuur te realiseren, vooral in dat grotere gebied. "In het programma Tweede Natuur werken provincies en rijk samen met burgers, bedrijven en maatschappelijke

organisaties", vertelt Hans Rutten, programmamanager bij het ministerie van Economische Zaken. "De ondersteuning kan overigens niet alleen van overheden komen, want dan mis je de kracht uit de inzet van een groot aantal mensen."

De ondersteuning door overheden kan nog een stuk beter. "Soms zien we dat wet- en regelgeving niet altijd burgerinitiatief-proof is. En soms komt er een hoop geld bij kijken en zijn initiatiefnemers niet bij machte de financiering goed te regelen. Bijvoorbeeld een fonds waaruit initiatieven voorfinancieringen kunnen krijgen, kan dan helpen. De Dommelbimd had het geluk dat het Brabants Landschap dat wilde doen, maar dat geluk heeft niet elk initiatief."

Ook is aandacht nodig voor de continuïteit van de doelen van een initiatief. "Het zou toch jammer zijn als een natuurgebied van lieverlee verandert in een motorcrossterrein. Overheden en natuurorganisaties kunnen hierin een rol spelen. Het kan ook helpen om de verbinding tussen maatschappelijke initiatieven en het natuurnetwerk te versterken. Dat kan voor beide een bonus zijn en het draagvlak voor natuurbescherming vergroten."

DE APPELBLOESEM

Initiatief: Dagcentrum voor dementerenden op een aangekocht arboretumterrein in combinatie met onderhoud en revitalisering natuur (Hilvarenbeek)

Inzicht: "Netwerken is belangrijk. Je krijgt hints en kunt informatie delen. Je moet namelijk voorkomen dat je op een eilandje werkt."

Tip: "Ga contacten aan. Zoek mensen die bijvoorbeeld goed regelingen kunnen lezen en daarvoor tijd hebben. In ons team zitten heel diverse mensen: uit de zorg, het maatschappelijk werk, professoren, een tuinarchitect."

www.stichtingappelbloesem.nl

Walter Tempels

Om burgerinitiatieven beter te kunnen helpen, zijn behoeften en ideeën welkom. Die kun je achterlaten op: www.tweedenuatuur.nl.

Wek vertrouwen en zet door

Weet wat je wilt, wat je nodig hebt en welke overheid je daarbij kan helpen. Samen met wat kennis van hoe overheden werken en een vleugje doorzettingsvermogen vergroot je de kans voor je initiatief.

Heb je de overheid nodig en waarvoor? Dat bepaalt de weg die je gaat bewandelen. Is het voor een bestemmingsplan, geld (cofinanciering), kennis, grond of ontzorging (zoals een pilot met soepeler regels). Wil je dat de overheid kaders stelt, stimuleert, ondersteunt of zelfs deelneemt via co-creatie? Die overheid kan de gemeente, de provincie, het ministerie of het waterschap zijn. Daarbinnen is een ambtenaar handig voor regelgeving, kennis en financiële zaken; een bestuurder (wethouder, gedeputeerde, dijkgraaf) als stimulator of ambassadeur.

Schrik niet van voorzichtigheid bij ambtenaren. Zij moeten aftasten wie jij bent en wat je wilt. Investeer dus in relaties. Wijst eentje het plan af omdat het niet binnen de regeling past, vraag dan mee te denken over andere regelingen. Of zoek een andere ambtenaar die wel enthousiast is over je initiatief. Het gaat om wederzijds vertrouwen winnen. "Ambtenaren toetsen plannen aan regels", vertelt Marcel Pleijte, onderzoeker

bij kennisinstituut Wageningen Environmental Research (Alterra). "Ze komen vaak niet uit zichzelf op het veranderen van regels." Mogelijk komt de overheid door jouw vraag erachter dat ze meer moet bieden voor het welslagen van burgerinitiatieven.

Bij weerstand kun je ambtenaren meenemen naar gemeenten waar succesvolle initiatieven zijn, om te ontdekken wat de succesfactoren zijn en welk beleid eronder ligt.

Het moet een burgerinitiatief blijven, de overheid moet het niet gaan overnemen. Omgekeerd kunnen de initiatiefnemers hun doelen scherp houden om te voorkomen dat hun initiatief gekaapt wordt. Pleijte: "Het zou goed zijn als voor alle overheden een contactpersoon aan een initiatief wordt gekoppeld die de burgers wegwijs kan maken."

Meer informatie:

groendichterbij.nl
krachtinnl.nl
greenwish.nl
tinyurl.com/grlgb79 (movisie)
tinyurl.com/z6x8qzv (wur)

Of benader:

Marcel Pleijte: 0317-481814
marcel.pleijte@wur.nl
Irini Salverda: 0317-481652
irini.salverda@wur.nl
Rosalie van Dam: 0317-481876
rosalie.vandam@wur.nl

REDICHEMSE WAARD

Initiatief: Natuurontwikkeling op terrein dat met licht verontreinigd slib wordt 'verontdiept', waarbij bewoners rol krijgen in het beheer. Uiteindelijk aankoop terrein. (Culemborg)

Inzicht: "Door de veldconferentie hoor ik over andere initiatieven en organisaties die ik nog niet kende, zoals Tweede Natuur. Zo kwam ik ook in contact met initiatiefnemers die ervaring hebben met een verontdiept terrein in Den Bosch."

Tip: "Verzamel mensen om je heen en ga in onderhandeling zodat iedereen weet wat je wilt en waar je staat, zodat je niet als protestpartij te boek staat maar een organisatie die ergens voor gaat."

www.facebook.com/Redichemse.Waard/

Stefan Claessens

Haal technische kennis in huis

Wie een natuurgebied wil ontwikkelen, komt er niet met alleen goede bedoelingen. Aan wat voor natuur is er behoefte? Zijn de omstandigheden wel geschikt daarvoor? En hoe houd je het op peil? Deskundigheid op technisch en natuurgebied is dan een must.

Wat de Dommelbimd als burgerinitiatief succesvol maakte, is dat twee bestuursleden van de stichting al behoorlijke kennis hadden – via het waterschap en Natuurmonumenten. "Zonder die bekendheid met het veld wordt het lastig", verzekert Erik van Ingen, rentmeester van het Brabants Landschap.

"Er komt veel bij kijken. Je initiatief maakt meer kans als je blik naar buiten is gericht. Je moet kennis vergaren over ontwikkelingen en het beheer van natuur, zowel technische als biologische. Dat hoeft je niet zelf te doen, je kunt ook een deskundige binnen je groep halen of samenwerken met natuurorganisaties, landgoedeigenaren of het waterschap."

Tijdens Veldwerkplaatsen delen beheerders, onderzoekers en beleidsmakers kennis. www.veldwerkplaatsen.nl
Tijdschrift Levende Natuur is een professioneel forum over natuurbeheer, -behoud en -beleid. www.delevendenatuur.nl

Natuurdoelen bepalen

Het begint echter met natuurdoelen bepalen voor het gebied: welke functie heeft het en wat moet er komen. Dat bepaalt de inrichting en het beheer, en uiteindelijk de continuïteit – een natuurgebied leg je niet voor tien jaar aan. Bepalend voor de natuurdoelen kunnen zijn:

- historie van het gebied (veelal agrarisch)
- richtlijnen van de provincie
- wensen in de lokale omgeving
- aantrekkelijkheid voor landschap, natuur en burger

Haalbaar en betaalbaar

De doelen moeten echter wel aansluiten op de praktische mogelijkheden. Erik: "Je kunt wel een stukje grasland ontwikkelen voor orchideeën, maar als de bodemgesteldheid en de hydrologie dat niet toestaan, is dat niet reëel." Moeten deze zaken dan niet leidend zijn voor de doelen? "Je mag best eerst nadenken over wat je wilt. Je moet dat alleen snel vertalen naar haalbaarheid en betaalbaarheid."

VEEG JE STRAATJE SCHOON

Initiatief: Betrekken van mensen die niet veel met natuur hebben, bij de natuur in de omgeving middels schoonmaakacties tijdens het hondenuitlaten of het trainingsrondje. (Oud Beijerland)

Inzicht: "Geef niet op. Als de ingang tot instanties moeilijk is, steek er dan geen energie in maar zoek bij wie je wel kans maakt. En wees zonder oordeel over mensen."

Tip: "Zie vooral de lol erin. Houd het leuk. Dat is heel belangrijk om door te kunnen zetten."

Hilde Visscher

Bouw een team binnen duidelijke kaders

Zelfstandigheid en verantwoordelijkheid, maar wel binnen duidelijke kaders. Dit motto draagt bij aan een sterk team rond een burgerinitiatief, en vergroot zo de kansen ervan. Sylvia van Gulik, voorzitter van de Dommelbimd, geeft een recept voor een sterk team rond je initiatief.

1. Start klein

Veel mensen, dat lijkt gezelliger. Maar dat kan wel leiden tot een wirwar aan ideeën en besluiteloosheid. Een klein team, van bijvoorbeeld drie mensen zoals bij de Dommelbimd, maakt het handelen en besluiten makkelijker. Je schakelt snel. En dat leidt eerder tot een duidelijk doel, wat meer overtuigt dan een vaag, breed doel.

2. Betrokken en enthousiast

De teamleden moeten het leuk vinden, er vanuit passie warm voor lopen en er zelf energie in willen stoppen.

3. Balans

Zoek diversiteit in achtergrond en persoonlijkheden. Heeft de ene een groot netwerk en is die handig in lobby, de ander kan weer goed praktische zaken organiseren,

terwijl weer een ander beschouwelijk fantastische ideeën toetst aan haalbaarheid. Daaromheen formeer je een ring van mensen met invloed, of die sympathie willen uiten in geld, of die aan de slag willen.

4. Duidelijke kaders

Het gevaar van een grote groep vrijwilligers is dat iedereen van alles wil, waardoor het doel uit het oog verloren raakt door tegenstrijdige onderdelen. Het kernteam bepaalt het doel en de voorwaarden.

5. Zelfstandigheid en verantwoordelijkheid

Binnen die kaders kun je mensen wel zelf laten bepalen hoe ze het doen. Dat vergroot betrokkenheid en initiatief.

6. Communiceer (zie pagina 7)

Betrokkenheid stimuleer je met nieuwsbrieven, bijeenkomsten of bijvoorbeeld een kerstkaart uit het gebied, zoals de Dommelbimd doet.

7. Grenzen stellen

Geef richting andere partijen duidelijk aan wat je doen zijn, wat je wilt én wat je niet wilt. Zij kloppen wel eens aan voor 'hulp', maar blijken wel eens een eigen agenda te hebben.

Meer info: www.dommelbimd.nl

GROENE DAKEN DEN BOSCH

Initiatief: Pril idee om op daken in de stad tuintjes te laten aanleggen, zodat de stad ook vanaf de Sint Jan er mooi uitziet. De hangende tuinen van Babylon maar dan in Den Bosch!

Inzicht: "Je moet heel goed bedenken wat je toegevoegde waarde is om mensen mee te krijgen. En doe aan relatiemanagement: zoek heel goede mensen en wek vertrouwen."

Tip: "Ga het gewoon doen. Ik heb er zelf een jaar tegenaan gehikt, maar de tijd is nu daar. Volg je gevoel!"

Reindert Gerding

Help je project, help anderen

Laat communicatie een deel van het hart van je initiatief zijn. Ze kan een project succesvol maken, zoals de Dommelbimd laat zien. Communicatie brengt jouw initiatief onder de aandacht van mensen die dezelfde passie hebben en jou kunnen helpen.

'Moet dat nou, zo'n artikel in de krant met mijn hoofd op de foto? Mensen vinden dat vast borstklopperij.'

Het is geen zeldzame gedachte. Bedenk echter: het gaat niet om jou maar om een project vanuit je passie en waarbij je hulp kunt gebruiken. Iemand die goed in lobby is, iemand die veel van natuur weet, iemand die sterk in financiën is. Hen bied je weer de kans hun passie te delen middels betrokkenheid. En jij profiteert van nieuwe inzichten en kennis.

Functioneel

Een mooi voorbeeld is hoe het bestuur van de Dommelbimd mensen bij hun project betrokken maakte door ze een certificaat te geven voor hun bijdrage en ze tijdens een open dag te vragen hoe zij het gebied willen zien. Opbrengst: financiële steun, nieuwe contacten, nieuwe inzichten.

"Communicatie hoort bij deze tijd", zegt Willemijn Prast, communicatieadviseur bij Natuurmonumenten. "Internet biedt de mogelijkheden."

Het vraagt een manier van denken. "Communicatie helpt jouw project realiseren. Je neemt mensen mee in wat je doet. Niet pas wanneer het afgerond is, maar liefst daarvoor al."

Doelgroep en middelen

Als eerste bepaal je wie je wilt informeren of iets wilt vragen. Gemeente, provincie, omwonenden, recreanten, bedrijven, scholen, sportclubs? Vervolgens bepaal je met welk middel jij je doel en je doelgroep wilt bereiken: lokale/regionale media (krant en radio & televisie); social media (Facebook-pagina, Twitter, Instagram); flyers en posters; website; vlogs en blogs; events; crowdfunding; open dialoog voor meningen en ideeën; openstelling van het gebied.

Maak communicatie een deel van je project, adviseert Prast. "Gesprek met de wethouder gehad? Stem je communicatie erop af. Beversporen gezien? Bedenk wie dat interessant vindt. Daarbij helpt het om je project te bekijken met de bril op van iemand die het nog niet kent en zich kan verwonderen."

ELISABETH GROEN

Initiatief: Stadspark voor en door bewoners op voormalig ziekenhuisterrein in bergbeekdal met behoud van ketelhuis met schoorsteen. (Amersfoort)

Inzicht: "Houd het gaande. Wij hebben door uitstel van plannen een jaar stil gelegen. Gebruik echter meerdere middelen om aandacht te genereren."

Tip: "Zoek bij een participatieproces naar overeenkomsten in plaats van verschillen. En doe aan teambuilding. Wij werken volgens vier waarden: gelijkwaardigheid, persoonlijk contact, vertrouwen en respect."

www.elisabethgroen.nl

Margriet van der Heijden (links) en Lia Boumans (rechts)

Bekijk [hier](#) de film-
impressie van het
veldsymposium in
de Dommelbimd.

Geluiden uit het veld

De initiatieven en de instanties moeten elkaar vinden. Ook de initiatiefnemer en de deskundige moeten elkaar soms nog vinden. Zeven deskundigen geven hun idee daarover.

“Burgerinitiatieven zijn van alle tijden. Natuurmonumenten bestaat ruim honderd jaar en is in feite ook een burgerinitiatief.

De kracht van een burgerinitiatief is dat je met elkaar praat en je gemeenschappelijk te werk gaat, maar ook dat het momenten viert. Daarvan mogen natuurorganisaties nog leren.”

Hans Bleumink, vakjournalist en mede-eigenaar Bureau Overland

“Vroeger was het bij overheden: ‘Ik ga erover of niet’. In een gebied komt echter alles bij elkaar: natuur, water, participatie. Nu trekken overheden gezamenlijk op. Soms neemt de provincie het voortouw, soms de gemeente. Het gaat nu niet meer over posities, maar of we ten dienste zijn van de samenleving.”

Lieke Hendrix, teammanager Economie, Energie, Natuur en Vitaal Platteland bij Interprovinciaal Overleg (IPO)

“We denken als gemeente nu veel meer van buiten naar binnen. In Boxtel hebben we net de nieuwe duurzaamheidsagenda aangenomen. Burgergroepen vertelden ons dat ‘van buiten naar binnen’ niet

inhoudt dat de gemeente het aan de burgers kan overlaten en achterover kan leunen. We hebben nog steeds

een rol: initiatieven ondersteunen en per initiatief bekijken op welke manier.”

Peter van de Wiel, wethouder Ruimtelijke Ordening en Natuur bij gemeente Boxtel

“De ene burger voelt aan hoe de hazen lopen, de andere niet. Hoe weet je op welke haas je moet inzetten? Het is beter als overheden hun zaakjes intern goed regelen. Je hoort wel eens dat een initiatief stuit op één ambtenaar die het niet ziet zitten. Zorg daarom dat je met een team betrokken en verantwoordelijk bent. Dan loopt een initiatief ook geen risico als een ambtenaar van plek verandert.”

Irini Salverda, bestuurskundig onderzoeker bij Alterra Wageningen UR

“Als de overheid zich te makkelijk gaat bemoeien met een initiatief, gaat voor de burgers de spanning eraf:

‘De overheid doet het wel’. Dan mis je de kracht van burgers. Omgekeerd zouden we juist voor dit soort initiatieven ’s avonds ook open moeten zijn. De mensen die achter een initiatief zitten, werken vaak gewoon overdag.”

Peter Glas, watergraaf Waterschap De Dommel

“Schreeuw je initiatief van de daken. En met de huidige middelen kun je het ook van de daken schreeuwen. Kijk daarbij naar de ‘fun-factor’, zoals mijn jonge collega’s het noemen. Het is namelijk ook superleuk om reacties te krijgen van groepen met wie je voorheen geen contact had.”

Willemijn Prast, communicatieadviseur Natuurmonumenten

“Ons initiatief veranderde van de fysieke naar de sociale kant. Dat was min of meer noodzaak: we konden het nooit

alleen doen. We moesten ons verbinden met andere betrokkenen. Daarnaast leverde het enthousiasme van anderen ook veel energie op. Dus wat ons betreft was het: ‘join the family’.”

Sylvia van Gulik, voorzitter Stichting Dommelbimd